

Φος, ο Ναπολέοντας του 20ού αιώ να

«Η καλύτερη άμυνα είναι η επίθεση», υποστήριζε ο Φερδινάνδος Φος (Foch). Γεννήθηκε στη Γαλλία, στις 2 Οκτωβρίου 1851, και γαλουχήθηκε με τις ένδοξες νίκες του Ναπολέοντα καθώς ο από τη μεριά της μητέρας του παππούς του είχε πολεμήσει πλάι στον Βοναπάρτη και δεν κουραζόταν να αφηγείται στον εγγονό του πολεμικές περιπέτειες. Στα 1869, ο 18χρονος τότε Φος βρισκόταν στην πόλη Μετς και διάβαζε για να μπει στο εκεί πολυτεχνείο. Οι Πρώσοι του Γουλιέλμου την πήραν στις 27 Οκτωβρίου 1870, στον καταστροφικό για τη Γαλλία πόλεμο του 1870 - 71. Ο συγχρωτισμός του με τους Γερμανούς κατακτητές τον γέμιζε θυμό. Έβαλε σκοπό της ζωής του τη λύτρωση του Μετς με την επιστροφή της Λορένης στη Γαλλία. Μπήκε σε στρατιωτική σχολή. Στα 1895, ήταν ταγματάρχης και καθηγητής στην Ακαδημία Πολέμου. Στα 1908, ταξίαρχος και διοικητής της σχολής. Τον Αύγουστο του 1913, ήταν αρχηγός των συνοριακών δυνάμεων απέναντι στην περιοχή της Λορένης. Είχε μπροστά του ακόμα τρία χρόνια για να φθάσει στην ηλικία αποστράτευσης. Όμως, η 2^α Αυγούστου 1914 τον βρήκε να αμύνεται στη γερμανική επίθεση. Κράτησε τις θέσεις του, βοήθησε να κλείσει το ρήγμα στο κέντρο του μετώπου κι έγινε ένας από τους βασικούς συντελεστές της νίκης στη μάχη του Μάρνη (έληξε 13 Σεπτεμβρίου 1914).

Ξεκινούσε η όψιμη αλλά λαμπρή σταδιοδρομία του. Σε όποια μάχη κι αν μετείχε στα επόμενα δυο χρόνια, διακρινόταν. Τον Μάιο του 1917, είχε αναβαθμιστεί σε ρόλο στρατιωτικού συμβούλου για θέματα συντονισμού των συμμαχικών στρατών. Τον ίδιο καιρό και με τα γεγονότα να τρέχουν στο μέτωπο με τη Ρωσία, οι Γερμανοί απέσυραν δυνάμεις από την Ανατολή για να ενισχύσουν τον στρατό τους στο δυτικό μέτωπο. Εκεί, Βρετανοί, Γάλλοι και Βέλγοι κινιόνταν ανεξάρτητα οι μεν από τους δε. Ο Φος συμβούλεψε να τεθούν όλοι κάτω από ενιαία διοίκηση καθώς, όπως υποστήριζε, σε περίπτωση γερμανικής επίθεσης, το μέτωπο θα διαρρηγνυόταν με τον κάθε επικεφαλής να προβληματίζεται τι θα κάνει με τους δικούς του και όχι για το τι θα γίνει στο μέτωπο. Οι πρωθυπουργοί της Γαλλίας, Κλεμανσό, και της Βρετανίας, Λούδ Τζορτζ, απέρριψαν την πρόταση.

Απαλλαγμένος από το βάρος του ανατολικού μετώπου, όπου οι Ρώσοι είχαν υπογράψει τη συνθήκη του Μπρεστ Λιτόφσκ, ο Έριχ Λούντεντορφ ξεκίνησε αλλεπάλληλες επιθέσεις στο δυτικό μέτωπο. Επιζητούσε μια γρήγορη νίκη καθώς μεγάλωνε η δυσφορία στη Γερμανία, ενώ οι σύμμαχοι ενισχύονταν όλο και περισσότερο με Αμερικανούς. Από τις 21 Μαρτίου ως

τις 4 Απριλίου 1918, χτύπησε τον τομέα που καλυπτόταν από τους Βρετανούς (μέτωπο πλάτους εβδομήντα χμ.). Τον διέσπασε. Οι Βρετανοί υποχώρησαν ως την Αμιένη. Τον εκεί στρατάρχη Ντάγκλας Χέιγκ απασχολούσε ο τρόπος εκκένωσης της περιοχής, ενώ ο διοικητής των γαλλικών δυνάμεων, Φίλιππος Πετέν, προσπαθούσε να βρει τρόπο να προστατεύσει το Παρίσι που δεχόταν βομβαρδισμό από απόσταση 140 χμ. Οι Γερμανοί χρησιμοποιούσαν τα υπερκανόνια Βέρθα της βιομηχανίας Κρουπ που έφεραν το όνομα της συζύγου του βαρόνου Γουστάβου φον Μπόλεν ουντ Χάλμπαχ, ο οποίος διαχειριζόταν την αυτοκρατορία Κρουπ. Οι Γερμανοί τελικά αποκρούστηκαν και στράφηκαν στο μέτωπο της Φλάνδρας. Η επίθεσή τους εκδηλώθηκε στις 9 Απριλίου. Οι σύμμαχοι υποχώρησαν σε μεγάλο βάθος.

Κλεμανσό και Λούδ Τζορτζ θυμήθηκαν τον Φος και την πρότασή του. Αρχές Μαΐου, του ανέθεσαν την αρχιστρατηγία όλων των συμμαχικών δυνάμεων. Η νέα γερμανική επίθεση με στόχο το Παρίσι (27 με 31 Μαΐου 1918), τον βρήκε πάνω στις ετοιμασίες του. Οι σύμμαχοι υποχωρούσαν, ενώ στη γαλλική βουλή ζητούσαν την απομάκρυνση του Φος. Ο Κλεμανσό αρνήθηκε. Οι Γερμανοί έφτασαν ως τον Μάρνη αλλά σταμάτησαν εκεί. Νέα επίθεση, στις 9 Ιουνίου, αποκόμισε ελάχιστα για τους Γερμανούς εδαφικά οφέλη στην περιοχή της Κομπιένης. Η τελευταία προσπάθεια του Λούντεντορφ να διασπάσει το δυτικό μέτωπο ξέσπασε στις 15 Ιουλίου, στην περιοχή της Καμπανίας. Απέτυχε.

Η αντεπίθεση του Φος εκδηλώθηκε στις 18 Ιουλίου και ξέσπασε σαν καταιγίδα σ' ολόκληρο το πλάτος του μετώπου. Οι Γερμανοί αποσύρθηκαν από την περιοχή του Μάρνη με βαρύτατες απώλειες. Στις 8 Αυγούστου, στη μάχη ρίχτηκαν και τανκς προκαλώντας πανικό και άτακτη υποχώρηση των Γερμανών. Στις 9 Σεπτεμβρίου, οι Γερμανοί οχυρώνονταν στη «γραμμή Ζιγκφριντ» ή «Χίντεμπουργκ». Ως τις 26, οι Γερμανοί αμύνονταν απεγνωσμένα, χάνοντας συνεχώς έδαφος.

Η τελική επίθεση του Φος εκδηλώθηκε στις 26 Σεπτεμβρίου 1918. Τίποτε δεν μπορούσε να την ανακόψει. Οι Γερμανοί υποχωρούσαν παντού, ενώ οι ειδήσεις από τα μέτωπα της Συρίας (όπου Βρετανοί και Άραβες προέλαυναν ακάθεκτοι) και των Βαλκανίων (όπου οι Βούλγαροι υποχωρούσαν άτακτα) ήταν γι' αυτούς απογοητευτικές.

Θα γίνονταν ακόμα χειρότερες. Με τον Φος να προελαύνει ακάθεκτος, οι Ιταλοί αποφάσισαν να εκμεταλλευτούν την κατάσταση. Στις 24 Οκτωβρίου ξέσπασε η γενική επίθεση των Ιταλών, στις Άλπεις. Η μάχη του «Βιτόριο Βένετο», όπως αποκλήθηκε, έφερε τη συντριβή των Αυστριακών, με τους Ούγγρους του στρατού τους να αρνούνται να πολεμήσουν και τους Σλάβους να μένουν απαθείς. Στις 29, οι Αυστριακοί ζήτησαν ανακωχή. Ορίστηκε για τις 3 Νοεμβρίου.

Τον Οκτώβριο, ανακωχή ζήτησαν και οι Τούρκοι. Η Οθωμανική αυτοκρατορία αναγνώριζε την ήττα της (με τη συνθήκη του Μούδρου, στη Λήμνο) κι έβλεπε τα συμμαχικά στρατεύματα να εγκαθίστανται στην Κωνσταντινούπολη και σε άλλες περιοχές.

Στο δάσος της Κομπιένης

Στις 29 Σεπτεμβρίου 1918, το γερμανικό μέτωπο διασπάστηκε σε τρία σημεία. Η ανώτατη γερμανική στρατιωτική διοίκηση έκρινε ότι τα πάντα είχαν χαθεί και η συνέχιση του πολέμου ήταν άσκοπη. Πρότεινε στη γερμανική κυβέρνηση να ζητήσει ανακωχή με στόχο την έντιμη ειρήνη. Η κυβέρνηση παραιτήθηκε. Η νέα που ανέλαβε, τηλεγράφησε στους συμμάχους της Αντάντ ζητώντας ανακωχή. Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν στις 5 Οκτωβρίου αλλά τραβούσαν σε μάκρος. Στις 20 Οκτωβρίου 1918 και στην τρίτη κατά σειρά ανταλλαγή απόψεων μεταξύ του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, Γούντροου Ουίλσον, και των Γερμανών, οι Γερμανοί υποχρεώνονταν να συμφωνήσουν σε νέες παραχωρήσεις. Ο Έριχ Λούντεντορφ διέταξε αντεπίθεση. Ο Φος δεν αιφνιδιάστηκε. Η γερμανική προσπάθεια συντρίφτηκε. Ο Λούντεντορφ υπέβαλε την παραίτησή του. Ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β΄ την αποδέχτηκε (27 Οκτωβρίου).

Στις 3 Νοεμβρίου 1918, ξέσπασε στο Κίελο επανάσταση των ανδρών του γερμανικού ναυτικού. Οι εργάτες του λιμανιού ενώθηκαν μαζί τους. Η επανάσταση απλώθηκε σ' ολόκληρη τη Γερμανία. Την επομένη (4 Νοεμβρίου), οι δυνάμεις της Αντάντ συμφώνησαν κατάπαυση του πυρός στη Γερμανία, βασισμένες στα «Δεκατέσσερα Σημεία» του Αμερικανού προέδρου, Ουίλσον. Οι Γερμανοί είχαν προθεσμία να υπογράψουν ως τις 12, μεσημέρι, της 11^{ης} Νοεμβρίου. Στις 9 Νοεμβρίου, ο Κάιζερ Γουλιέλμος Β΄ φυγαδεύτηκε στην Ολλανδία, ενώ την εξουσία στη Γερμανία ανέλαβε το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων του λαού.

Ακολουθώντας τις ράγες του τρένου, το προσωπικό βαγόνι του στρατάρχη Φερδινάνδου Φος έφτασε έγκαιρα στο δάσος της Κομπιένης. Πρωί, 11 Νοεμβρίου 1918, η αντιπροσωπεία των Γερμανών υπό τον Χερτσεμπέργκερ πέρασε τις γαλλικές προφυλακές και έφτασε στο βαγόνι. Ο Φος υπαγόρευσε τους όρους της ανακωχής. Οι Γερμανοί υπέγραψαν. Ο πόλεμος τελείωσε, ενώ την ίδια ημέρα η Γερμανία ανακηρύσσόταν δημοκρατία και, από την

Ολλανδία, ο Κάιζερ έστειλε την παραίτησή του.

Στις 26 Νοεμβρίου, ο Φος επέστρεψε δαφνοστεφανωμένος νικητής στο Μετς. Η Αλσατία και η Λορένη ήταν πάλι γαλλικές. Στα επόμενα χρόνια, έζησε να δει να τον αναγορεύουν τιμητικά αρχιστράτηγο της Βρετανίας και της Πολωνίας. Πέθανε στις 20 Μαρτίου 1929 και θάφτηκε πλάι στον Ναπολέοντα, στο ιερό της εκκλησίας του Αγίου Λουδοβίκου, στο Παρίσι. Έντεκα χρόνια αργότερα (1940), ο Χίτλερ θα αναζητούσε το θρυλικό βαγόνι του Φος, προκειμένου οι Γάλλοι να υπογράψουν την παράδοσή τους μέσα σ' αυτό.

Οι όροι της ανακωχής

Για τους Γερμανούς, η λέξη «ανακωχή» καμιά σχέση δεν είχε με την πραγματικότητα. Το χαρτί, που ο Χερτσεμπέργκερ υπέγραψε για λογαριασμό της Γερμανίας, ουσιαστικά σήμαινε παράδοση με πολύ βαρείς όρους. Περιλάμβανε τα εξής:

1. Παύση εχθροπραξιών, έξι ώρες μετά την υπογραφή.
2. Εκκένωση, μέσα σε δυο εβδομάδες, των περιοχών Βελγίου, Γαλλίας, Λουξεμβούργου από τους Γερμανούς καθώς και εκκένωση της Αλσατίας και της Λορένης.
3. Εκκένωση από τους Γερμανούς, μέσα σε ένα μήνα, της ανατολικής όχθης του Ρήνου αλλά παραμονή των συμμαχικών δυνάμεων της Αντάντ σε ακτίνα τριάντα χμ. από τα προγεφυρώματά τους σε τρεις γερμανικές πόλεις (Μάιντς, Κόμπλεντς, Κολωνία).
4. Παράδοση όλων των στρατιωτικών εγκαταστάσεων και όλου του πολεμικού υλικού.
5. Παράδοση 5.000 ατμομηχανών, 150.000 σιδηροδρομικών βαγονιών και 5.000 φορτηγών αυτοκινήτων.
6. Απελευθέρωση από τους Γερμανούς όλων των αιχμαλώτων, ενώ οι σύμμαχοι δεν είχαν υποχρέωση να ελευθερώσουν τους Γερμανούς αιχμαλώτους.
7. Άμεση αποχώρηση των Γερμανών από τα εδάφη της Αυστροουγγαρίας, της Τουρκίας και εκείνων που ανήκαν άλλοτε στη Ρωσία (Βαλτική, Πολωνία, Ουκρανία κ.λπ.).
8. Παραίτηση των Γερμανών από τις συνθήκες Μπρεστ Λιτόφσκ και Βουκουρεστίου (της 7^{ης} Μαΐου 1918).
9. Εκκένωση από τους Γερμανούς της Ανατολικής Αφρικής μέσα σε ένα μήνα.

10. Οικονομική αποζημίωση των συμμάχων της Αντάντ.
11. Παράδοση, μέσα σε δυο βδομάδες, 166 (το σύνολο των) γερμανικών υποβρυχίων.
12. Αφοπλισμός όλων των γερμανικών πολεμικών πλοίων και παράδοση, μέσα σε μια εβδομάδα, δέκα θωρηκτών, έξι καταδρομικών μάχης, οκτώ ελαφρών καταδρομικών και πενήντα αντιτορπιλικών.
13. Παράταση του αποκλεισμού της Γερμανίας από τις συμμαχικές δυνάμεις.
14. Η διάρκεια της ανακωχής ορίστηκε να είναι 35 ημέρες, με δικαίωμα παράτασης από την πλευρά των συμμάχων αλλά και καταγγελίας της μέσα σε 48 ώρες, αν κάποιος όρος δεν εκτελεστεί.

Στις 20 Νοεμβρίου 1918, μείρα του βρετανικού ναυτικού υποδέχτηκε έξω από το Έσεξ τα 166 γερμανικά υποβρύχια που έπλεαν στην επιφάνεια το ένα πίσω από το άλλο. Τα συνόδευσε στο λιμάνι του Χάρουιτς, ενώ πλήθος κόσμου παρακολουθούσε σιωπηλά την πομπή. Την επομένη, 21 του μήνα, με ανάλογο τρόπο, οι Βρετανοί παρέλαβαν τα 74 γερμανικά πολεμικά επιφανείας. Με τη δύση του ηλίου, έγινε υποστολή της γερμανικής σημαίας.

Τον Ιούνιο του 1919, οι Γερμανοί υποχρεώθηκαν να παραδώσουν άλλα οκτώ θωρηκτά, οκτώ ελαφρά καταδρομικά και 92 αντιτορπιλικά και τορπιλοβόλα. Από το σύνολο των 182 συνολικά γερμανικών πλοίων που παραδόθηκαν, έντεκα θωρηκτά, πέντε καταδρομικά μάχης, οκτώ ελαφρά καταδρομικά και κάμποσα αντιτορπιλικά βρέθηκαν στη βάση του Σκάπα Φλόου. Η Βρετανία πρότεινε την καταστροφή τους. Η Γαλλία τη διανομή τους μεταξύ των συμμάχων. Το ζήτημα λύθηκε από τα πληρώματά τους. Στις 10 το πρωί της 21^{ης} Ιουνίου 1919, τα γερμανικά πληρώματα που «φιλοξενούνταν» στο Σκάπα Φλόου, άνοιξαν τις βαλβίδες των πλοίων τους, ξεκινώντας την αυτοβύθισή τους. Οι Βρετανοί πρόλαβαν να σώσουν ένα θωρηκτό και τρία ελαφρά καταδρομικά.

Η πράξη πανηγυρίστηκε ως ηρωική αλλά οι σύμμαχοι κοστολόγησαν τα χαμένα πλοία και βρήκαν ότι μπορούσαν να τα αντικαταστήσουν με 300.000 τόνους πλωτών δεξαμενών (αξία των θωρηκτών) και 42.000 τόνους πλωτών γερανών (αξία των υπολοίπων). Οι κατασχέσεις στα γερμανικά λιμάνια έγιναν με συνοπτικές διαδικασίες.

Ανάλογοι με αυτούς που επιβλήθηκαν στη Γερμανία ήταν και οι όροι που περιέχονταν στην ανακωχή με την Αυστροουγγαρία (4^{ης} Νοεμβρίου 1918). Μόνο που πια Αυστροουγγαρία δεν υπήρχε. Στη θέση της είχαν προκύψει οι δημοκρατίες Αυστρίας, Ουγγαρίας, Τσεχοσλοβακίας και Πολωνίας, ενώ Κροάτες και Σλοβένοι ενώνονταν υπό τον βασιλιά της Σερβίας.

Ο Μολώχ του πολέμου

Στα πεδία των μαχών πολέμησαν συνολικά 70.000.000 άνδρες. Ξοδεύτηκαν ποσά ίσα με το 15% του εθνικού πλούτου των εμπολέμων. Και οι τρεις κυρίαρχες αυτοκρατορίες του 1914 δεν υπήρχαν πια, όταν η συνθήκη ειρήνης υπογράφηκε στις Βερσαλλίες. Ο τσάρος Νικόλαος είχε εκτελεστεί από το 1918 και στη θέση της Ρωσίας υπήρχε η Σοβιετική Ένωση. Η Γερμανία έγινε δημοκρατία το 1918. Η Αυστροουγγαρία είχε διαλυθεί, ενώ η μοναρχία έμελλε να καταργηθεί τον επόμενο Σεπτέμβριο.

Στο λουτρό του αίματος που κράτησε τέσσερα χρόνια, τρεις μήνες και 14 ημέρες, μετρήθηκαν περισσότερα από σαράντα εκατομμύρια θύματα (πάνω από εννιά εκατομμύρια νεκροί και περίπου τριάντα εκατομμύρια τραυματίες), χωρίς να λογαριάζονται οι νεκροί και τραυματίες από τον άμαχο πληθυσμό. Άραβες, Αφρικανοί, Πολωνοί και άλλοι, νεκροί και τραυματίες στα πεδία των μαχών, δεν μετρήθηκαν και δεν περιλαμβάνονται στον πίνακα που καταρτίστηκε μετά τον πόλεμο. Ο απολογισμός της φρίκης αναφέρεται σε 16 χώρες:

ΚΡΑΤΟΣ	ΝΕΚΡΟΙ	ΤΡΑΥΜΑΤΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Αυστροουγγαρία	1.000.000	2.000.000	3.000.000
Βέλγιο	115.000	160.000	275.000

Βουλγαρία	90.000	200.000	290.000
Βρετανία (συν 187.000 νεκροί από τις αποικίες)	682.000	2.100.000	2.969.000
Γαλλία (συν 108.200 νεκροί από τις αποικίες)	1.245.800	4.340.000	5.694.000
Γερμανία	1.808.545	4.247.143	6.055.688
Ελλάδα (μαζί με της εκστρατείας στην Ουκρανία)	1.903	4.447	6.350
Ηνωμένες Πολιτείες	58.448	207.568	266.066
Ιαπωνία	1.000	1.000	2.000
Ιταλία	600.000	1.000.000	1.600.000
Μαυροβούνιο	5.000	10.000	15.000
Πορτογαλία	3.000	7.000	10.000
Ρουμανία	159.000	150.000	309.000

Ρωσία	2.500.000	5.730.000	8.230.000
Σερβία	120.000	160.000	280.000
Τουρκία	325.000	600.000	925.000

ΣΥΝΟΛΟ	9.009.052	20.917.158	29.926.240

(τελευταία επεξεργασία, 8.5.2009)